

ČESKÝ ROK

Lidové tradice a zvyky

Pavčina Pitrová

Ilustrovala Zdenka Krejčová

FRAGMENT

Český rok

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Pavčina Pitrová

Český rok – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

ČESKÝ ROK

Lidové tradice a zvyky

Pavlína Pitrová

Ilustrovala Zdeňka Krejčová

FRAGMENT

Text © Pavlína Pitrová, 2016

Illustrations © Zdeňka Krejčová, 2025

ISBN tištěné verze 978-80-253-7153-4, 1. vydání, 2025

ISBN e-knihy 978-80-253-7347-7 (1. zveřejnění, 2025) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-253-7348-4 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-253-7346-0 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

Obsah

Nový rok	6
Tři králové	8
Masopust.....	12
Morena	16
Pašijový týden	20
Velikonoční pondělí	24
Čarodějnice a stavění májí.....	26
Svatojánská noc	30
Jízda králů	32
Dožínky	34
Vinobraní.....	38
Svatováclavská pout'.....	42
Posvícení	46
Dušičky	50
Svatý Martin	52
Advent	54
Svatá Barbora	58
Svatý Mikuláš.....	60
Svatá Lucie	64
Štědrý den.....	66
Boží hod vánoční a svatý Štěpán	70

Nový rok

(1. ledna)

*Dej vám pámbu dobrýtro, na to nový lito.
Abyste měli leniček jako tenhle proutiček,
a na něm hlavičky jako tyhle hrášičky,
na ten novej rok.*

S touto říkankou obcházel děti sousedy, příbuzné a známé právě v první den nového roku. Navíc měly připravený kolední prut zvaný lito, který darovaly hospodářům. Byla to dlouhá větvíčka z trnky nebo jiného trnitého keře, kterou kluci a holčičky ozdobili barevnými papírky, mašličkami, sušeným ovocem a napučeným hráškem.

Hospodář na jaře vsadil prut na kraj pole, na němž pěstoval len (leníček), a doufal, že mu vyroste tak vysoký, jako je samotné líto. Navíc věřil, že mu prut ochrání úrodu. Malí koledníci dostali za odměnu dobroty nebo také drobné peníze. V některých krajích rozdávaly děti místo líta takzvaná štěstíčka, což byly ozdobené jedlové větvičky.

Na Nový rok by lidem nemělo hlady kručet v břiše, neměli by nic rozbít, s nikým se pohádat a ani onemocnět, protože platilo rčení: *Jak na Nový rok, tak po celý rok!* Také se doporučovalo dokončit rozdělanou práci a hospodyňky neměly věšet prádlo, protože by se tím mohlo přivolat neštěstí do domu.

Co se jedlo na Nový rok?

Lidé v minulosti také vítali příchod nového roku zábavou a zpěvem. Poměrně novou pověrou je také doporučení, aby se na Nový rok nejedlo maso opeřenců (kuřat, slepic, hus). To proto, aby vám v novém roce neuletělo štěstí.

Tip pro vás:

Vyrobte si svoje „štěstíčko“

Budete potřebovat jedlovou větvičku, barevný papír a barevné stuhy. Z papírů si vystříhnete květy, které mašličkou připevníte k větvičce. Ze zbylé stuhy udělejte další mašličky a omotejte je kolem větvičky. Tu si dejte do vázičky s vodou, ať vám vydrží co nejdéle.

Tři králové

(6. ledna)

*My tři králové jdeme k vám,
štěstí, zdraví vinšujem vám.
Štěstí, zdraví, dlouhá léta,
my jsme k vám přišli zdaleka.*

S tímto popěvkem obcházelí malí koledníci vždy 6. ledna domy svých příbuzných, známých a sousedů. Ale pozor, nebyli to koledníci ledajací! Představovali Kašpara, Melichara a Baltazara. Možná znáte postavy tří urozených mužů s korunou klečících před jesličkami s právě narozeným Ježíškem. Klaní se mu a předávají vzácné dary – zlato, kadidlo a myrhu. Byli to vzdělání

mudrcové a hvězdopravci z dalekého Východu. Každý den pozorovali oblohu a věděli, že až se na ní objeví velká hvězda, bude to pro ně znamení, aby se vypravili na cestu. Tato hvězda jim zároveň měla ukázat správný směr k právě narozenému Božímu synu a Spasiteli světa, jak se Ježíš Kristus také nazýval.

Malí koledníci, kteří se vydávali na obchůzky, vypadali také jako urození, protože i jim hlavu zdobila koruna. Sice jen papírová, ale to vůbec nikomu nevadilo. Na korunách měli napsaná první písmena svého jména K, M a B společně s křížkem zaručujícím jejich ochranu. Jako znamení dlouhé cesty do Betléma drželi v ruce žluto-zlatou kometu představující betlémskou hvězdu. Ale hlavně jim nesměla chybět křída, kterou nesli v proutěném košíčku připraveném na vykoledované dobroty.

Oblečení byli do dlouhých bílých plášťů a jeden z nich, Baltazar, měl obličej ušpiněný od sazí, aby vypadal jako král mouřenín, tedy černoch. Vždy, když přišli před stavení, zazpívali a lidem, kteří otevřeli, připomněli novoroční přání *A my všichni vstupujem a nový rok vám vinšujem.*

Při ranní mši si v kostele nechali posvětit od pana faráře křidu, kterou napsali nad každé dveře svoji značku K + M + B. Tato tři písmena znamenala nejen to, že se zde tři králové opravdu zastavili, ale také znamení ochrany – *Kristus požehnej tomuto domu* (v latinském jazyce *Christus mansionem benedicat*). Nápis měl v nastávajícím roce zajistit celému stavení i s jeho obyvateli, ale také všemu domácímu zvířectvu, jen samé dobré věci. Jako pozornost obdrželi nakonec malí koledníci v převlecích tří králů sladkou odměnu. Nejčastěji si odnášeli koláčky, sušené ovoce a oříšky.

Dnem Tří králů končily vánoční svátky a podle tradice vlastně začínal nový rok.

Víte, co je to myrha a kadidlo?

Myrha je vonná uschlá pryskyřice načervenalé barvy, která se získává z keřů, jež rostou v Africe. Vyráběly se z ní mastičky a oleje užívané k potírání a navonění těla. A kadidlo budete možná znát z kostela, kde se k okuřování používá dodnes. Je to směs pryskyřice, která, když se zapálí, nehoří, ale pouze doutná a vydává zvláštní pronikavou vůni.

Tip pro vás:

Vyrobte si svoji tříkrálovou korunu

Bude vám na ni stačit tvrdý papír, nůžky, pastelky či barvy a lepidlo. Nejprve si srolujte tvrdý papír a vyzkoušejte si, jak dlouhý ho budete potřebovat, aby vám koruna na hlavě dobře držela. Pak si tužkou nakreslete její tvar a vystříhněte. Vybarvěte podle vlastní fantazie a napište si na ni písmeno K, M, B nebo první písmeno vašeho jména. Proč byste se zrovna vy nemohli jít poklonit malému Ježíškovi se svojí vlastní korunou? Na zadní straně korunu spojte lepidlem a můžete vyrazit na cestu!

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Český rok.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.